

szük, hogy „adalékaival” elősegíti egy majdani vajdasági művészettörténet megírását.

Az alkalom kapcsán szólni kellene a díjazott sokéves műemlékvédői munkásságáról is, aminek eredménye többek között Szabadka városközpontjának oly sikeres megóvása, a palicsi épületegyüttes és több zombori létesítmény helyreállítása. Jelentősek a szabadka—zombori vonalon elhelyezkedő szállások történetét felgöngyölítő tanulmányai, külön pedig a györgyéni szállások kialakulásáról szólók.

Megalakulásuktól szószólója a vajdasági művésztelepi mozgalomnak is.

Ezen kívül Durancinak még egy „műfaja” van: a szóbeli közlés, a beszéd. Felénk talán senki sem tud olyan elevenen, érdekesen, s ugyanakkor olyan tárgyat ismerő alapossgal beszélni képről, szoborról, épületről, mint ő. Kiállításmegnyitói (hirtelen a sziváci Nagypáti—az újvidéki Soldatović- és Glid-tárlat megnyitója jut eszembe), minden túlzás nélkül, állíthatjuk, élményszámba menőek. Hogy miért? Talán azért is, mert egy-egy műalkotás láttán seregnyi emléket tud felidézni. És mert a festő vagy az építész szemével fedezi föl és magyarázza azokat az apróbbnak vélt részleteket, amelyek nélkül viszont az egész sem volna teljes. Ő mindig szemléltet és összegez, s mivel észrevételei pontosak és közérthetőek, sőt érdekesek is, rendszerint megnyeri hallgatóinak tetszését. „Figyelj ide!” — szokta mondani, s már mutatja is hol a Srbinović-kompozíció fényforrása, a Hangya-kép akcentusa, a Kondorrajz indítóvonala; magyarázza, miért törik meg pont úgy a fény az eozinlemezen, ahogyan megtörik, milyen a látott ház alaprajza, a vitrázs üvege, a zsinagóga kupolája... Érdekes módon valami elementáris könnyedséggel, — azon a csak rá jellemző szerbhórvát-magyar keveréknyelven — de mindig egészen pontosan meg tudja magyarázni, mit lát.

Eredményes és hasznos munkájának elismerésképp kapta a Nagypáti-díjat, a legjobbkor — mint mondtuk — munkássága teljes kibontakozásának idején, amikor nagy írói lendülettel dolgozik.

BORDÁS Győző

A FESTMÉNY ZOMBORI ÜNNEPE

Négy képzőművészeti kiállítás gazdagította Zombor idei felszabadulási ünnepeit.

A sorrendben „nyolcadik válogatás” megnyitójával emlékeztek meg a Milan Konjović Képtár két évtizedes fennállásáról. Főleg az újabb eddig még be nem mutatott, a városnak adományozott képeit állították ki, amelyekkel a képtár kezdeti, ötszáz műből álló gyűjteménye immár ezerre bővült: festmények, pasztellek, rajzok, akvarellek sorakoznak. Az 1913-ban festett két erdei tájtól az 1986-ban keletkezett

Angyal című képig a festő opusának folytonossága bontakozik ki, azé a festőé, aki a művész sorsát azonosította a szülőváros iránti ragaszkodással.

Mindössze néhány lépésnyire innen állított ki Dragan Mojović, aki kitartóan bennünk keresi a „világ közepét”, azzal a megindító reménnyel, hogy az ember végre felismeri a természet pusztulásának fenyegető veszélyét!

A Hadseregotton képtárában Mileta Prodanović képein szorongásos látomások emlékeztetnek a meg nem törhető büszke Dedaluszra és fiának, Ikarusznak a tragédiájára.

E három nemzedékhez tartozó festők önálló tárlatai mellett, negyediknek ott egy csoportos kiállítás is: a Képzőművészeti Ősz keretében harminchárom alkotó száll szembe a realitás nyugtalanító jelenével. A kiállítás összeállítója, Djordje Jović képzőművészeti kritikus, a képek korszerű poetikájával társította az idősebb és a fiatalabb festőket, akik „határozottan felülvizsgálják az értékelést, a régít saját rendszerük szigorú ellenőrzésének vetik alá, nem engedve meg semmilyen ingadozást sem a szembesítés során. ... Nosztalgiával újították fel a képet, művészi jelentőséget adtak a nyugtalanságnak, egyéni formulával helyettesítették a táj parádés hangsúlyozását...”

A Képzőművészeti Ősz elnevezésű rendezvény, amelyet 1961-ben alapítottak meg, „amikor a kép szellemi határait kellett bővíteni”, ma már huszonöt éves múltra tekint vissza — és ennyi idő s a tárlat legfiatalabb résztvevője is. A kezdeményező Milan Konjović viszont, aki idén festett képeit mutatja be, valamivel idősebb századunknál is! Közöttük helyezkednek el a többiek — az „öregebbek” és a kevésbé „fiatalok”. Persze, minden relatív, ahogyan Ivan Tabaković mondaná: „A régi óra is abszolút pontos időt mutat abban a pillanatban, amikor az idő megegyezik a mozdulatlan mutatókkal!” Tény, hogy az idej, 26. tárlat is azok közé az események közé tartozik, amelyek becsületére válnak Zombor képzőművészeti hagyományainak.

Az ilyen koncepcióhoz, illetve az ilyen poetika megválasztásához a hosszú tapasztalat higgadságára, az utóbbi évtizedek dinamikus folyamataiban való aktív jelenlétre, s mindenképpen azoknak az önfeljűeknek a bártorságára volt szükség, akik tudják, hogy végleges „igazság” nem létezik. Jović felkínálta saját válogatását, „társította” a nyolcvannyalc éves zombori géniust a huszonhét éves Mileta Prodanovićtal és feljövő kortársaival; a kiállítás koherens, amelyben mindenki megtalálja a helyét, magvas és meggyőző. A szerzők számára ez a zombori képzőművészeti amfiteátrum önigazolásuk kellemes színtere, a festészet pedig harminckét alapos igazolást nyert!

Prodanović nyugtalanságot árasztó képén a gótikus katedrálisok két középkori lilás szörnye ront egymásnak. Míg üvöltésük visszhangzik az esztelenséget bemutató elborzasztó féktelenségben, nehezen szabadu-

lunk a mai világ időszerűségeinek gondolatársításától. Az 1985-ben festett Laon Midnight szorongásos koloritásával, érdes kontúrjaival, vöröslő jajkiáltásaival és az ősi rettegés feneketlen szakadékaival a mai kor alkotójának, a humánus elkötelezettségnek a maradandó értékű képe.

Blesić kiválóan formálja át az idővel megkopott szimbólumok titkait; Acs a sugárveszély miatti nyugtalankodásában új „kék eget” festi meg, Veličković pedig feketével vonja be a reménytelenség könyörtelen szürkességét. Trajković az emberi kéz nyomainak világos felületére abszurd növényeket applikálva a maradandónak és az örökkévalónak az „igazságát” vonja kétségbe, míg Srbinović tudósi esszészzerűséggel a lények és dolgok kozmikus rendjét alakítja ki. Celić méltóságteljesen mértéktartással medítál a mediterrán harmónia kristálytisztá harmóniájáról, Jelović viszont sárga villanásokkal úszik a színek jelentéseinek térségeiben.

A másik oldalon Blanuša lapidáris kifejezéssé sűríti üzenetét, Mujezinović pedig a képregény modorát fejleszti űrhajós-bibliává. Dragan Stojkov, megbékélve önmagával és a világmindenséggel, türelmesen és értőn ereszti le a földre a remény vízióját, s a végtelen lehetőségek kiválasztásánál a józan értelemben bízik.

Mandić az egyetlen, aki következetesen és kitartóan kutatja a láthatár felett lebegő ködöt, s fürkészi e síkság és embereinek suttoágását. A sötétségben feltűnő villanások, amelyek ősidőktől kezdve nyugtalansággal töltik el az embert, Prodanović szörnyeit idézik. Az 1986-ban festett Vörös sál című kép azonban a reménytelenséggel szemben megcsilant egy alig észrevehető akcentust, az ember erőfeszítéseinek megfelelő iránymutatót is.

A nyugodt egzisztenciához és a biztos jövőhöz való jog humanista ideálja, amelyet a civilizáció hatalmasainak esztelenségei veszélyeztetnek, napjaink festményein expresszív nyomokat hagyott, lángoló koloritást, s a reménytelenséggel való humánus szembeszegülés szenvedélyes nyomait. A kép e humánus magját Jović például Milan Konjović szenvedélyes vitalitásában, Edo Murtić kifogyhatatlan energiájában, Zoran Pavlović „csendéletének” izzó magmájában, Kosa Bokšan Őselem, vagy Petar Omčikus Zenekar című festményében, s az általa kiválasztott többi műben fedezte fel.

Vajon Vlada Nikolić képét, Hadžihanović Aranyhajó című festményét, vagy bármelyik kiállított művet helyettesíthetett-e volna valamilyen másik? Safet Zec Lombja éppúgy hozzájárul a festmény e zombori ünnepének összképéhez, akárcsak Mulići nagy vászna, vagy France Slana szerény méretű virágcsokrai. D Mitar Manev képe éppúgy hiányzott volna, mint Zlatko Gnezda, vagy Gligor Csemerszki festménye. Ataç Festő és modellje nagyszerűen beleillik a tárlatba, mint ahogyan Nives Kurtović-Kavurić képe „tanúskodik a létezésről”. Szükség van

Ivica Šišak „kék viperáira” is Radoslav Tadić Erdője mellett, éppúgy, mint Srdjan Vukčević Szindbádijára, vagy Zapletil nagy belépőjére a festészet e színpadán.

Századunk nemzedékeinek ezen az együttes fellépésén a szerzők életkoráról csupán a katalógus árulkodik. Mindegyik alkotás annak a törekvésnek az eredménye, hogy olyan autentikus alkotói tett hozza létre, amely időben és térben emberiségről tanúskodik.

A Képzőművészeti Ősz hagyományaira való tekintettel, Djordje Jović azzal a mély meggyőződéssel válogatta össze a képeket, hogy „határozottan kifejezésre jussanak az egyéni jellegzetességek, és a mai jugoszláviai művészetre jellemző gondolkodási módok is!”

Nem vitás: lehetséges volna másmilyen válogatás is! De ez az összeállítás sok mindenben a hű résztvevők hozzájárulását és a díjakkal itt igazolt poetikákat vette alapul. A sajtóságos kifejezés és őszinteség egyfajta ellenőrzése is ez a zombori tárlat.

A Képzőművészeti Ősz célja az volt és maradt, hogy ösztönözze az embert a művészethez való jogának a felismerésére, a képzőművészeti időszerűségeknek pedig korlátok nélküli érvényesülést biztosítson.

K. N. fordítása

Bela DURANCI

Umberto Boccioni: En — mi, fotó